

Engels voor kleuters

Een eerste verkenning naar de vormgeving van vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland

LIV PERSSON

Volgens cijfers van het Europees Platform geven steeds meer basisscholen Engelse les aan Nederlandse kleuters. In deze bijdrage wordt allereerst verslag gedaan van een enquête onder Nederlandse basisscholen die vroeg vreemdetalenonderwijs aanbieden, en worden vervolgens de resultaten besproken van een onderzoek naar de Engelstalige receptieve woordenschat- en grammaticakennis van kleuters met vroeg vreemdetalenonderwijs. Uit de enquête blijkt dat basisscholen door heel Nederland sterk verschillen – zelfs in dit kleinschalige onderzoek – in de door hen gebruikte lesmethodes, het aantal minuten dat ze aan Engels besteden, taalvaardigheid van de docent, het inzetten van vak- of groepsleerkrachten, en schoolprofiel. In het onderzoek naar de Engelstalige taalvaardigheid van kleuters bleken leerlingen na één jaar vroeg Engels significant beter te scoren dan kinderen zonder vroeg Engels.

In 2008 adviseerde de Onderwijsraad om leerlingen op de basisschool vroeger te laten beginnen met het leren van een vreemde taal. Momenteel krijgen de meeste kinderen in Nederland pas in groep 7 voor het eerst les in Engels (het zogenoemde Eibo),

en de raad is van mening dat basisscholen beter kunnen kiezen tussen starten met een vreemde taal in groep 1 of in groep 5 (Onderwijsraad, 2008, 38–39). Dit voorstel stuitte op de nodige weerstand in de politiek. Deze weerstand was minder goed te begrijpen gezien de lange traditie, op kleine schaal, van vroeg vreemdetalenonderwijs (vvto) in Nederland. Wie echter op zoek gaat naar informatie over vvto, merkt al snel dat er maar weinig bekend is over de manier waarop dit momenteel wordt vormgegeven. Op basis van een verkennende enquête naar vvto in Nederland probeer ik te schetsen hoe scholen dit deel van het curriculum vormgeven. Wat voor scholen geven vvto-Engels? Hoeveel tijd besteden vvto-scholen wekelijks aan Engelse les? Hoe is de taalvaardigheid van leerkrachten?

De gegevens zijn verzameld in het kader van het Foreign Languages in Primary school Project (FLiPP), een project van Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit Utrecht waarin onderzoek naar vvto in Nederland wordt gedaan. FLiPP volgt twee jaar lang de ontwikkeling van de Engelse taalvaardigheid van kleuters met Engelse les op een aantal van de geënquêteerde scholen.

In dit artikel zal ik tevens verslag doen van de in Persson & Prins (2012) en Persson et al. (in prep.) beschreven woordenschat- en grammaticakennis aan het begin en einde van groep 1, om helder te krijgen hoe effectief vvtto-Engels is. Zorgt een paar kwartier Engelse les één schooljaar lang voor verbeteringen in de Engelse taalvaardigheid van kleuters?

Vvtto in Nederland

Volgens cijfers van het Europees Platform was er al in 1966 een basisschool in Nederland waar leerlingen op jonge leeftijd een extra taal aangeboden kregen. Sindsdien is de populariteit van vroeg vreemdetalen-onderwijs alleen maar toegenomen. Zo waren er 174 Nederlandse vvtto-scholen nog vóór de Onderwijsraad in 2008 haar advies publiceerde. Op dit moment zijn er bij het Europees Platform ruim 500 basisscholen bekend die een vreemde taal aanbieden vóór groep 7. De meeste van deze scholen – bijna 80 procent – kiezen ervoor om Engels aan te bieden vanaf groep 1 (zie ook Thijs, Tuin & Trimpos, 2011). Dit artikel richt zich met name op deze groep scholen, en op de manier waarop zij vvtto-Engels voor kleuters vormgeven. De overige scholen bieden een andere taal aan (bijvoorbeeld Duits) of introduceren Engels pas na de kleuterklas in het curriculum (bijvoorbeeld in groep 3 of in groep 5). Scholen bieden vvtto-Engels aan om te profiteren van de taalgevoeligheid van jonge kinderen, om kinderen zo goed mogelijk voor te bereiden op de toekomst (waarbij een goede beheersing van vreemde talen onontbeerlijk is), en om meer begrip bij te brengen voor andere talen en culturen (Deelder & Maljers, 2007). Blondin et al. (1998) onderschrijven deze positieve effecten die het eerder introduceren van een vreemde taal kunnen hebben.

Methode

Gedegen inzicht in de manier waarop Nederlandse vvtto-scholen Engelse les organiseren ontbreekt vooralsnog. Om dit te veranderen werden in het voorjaar van 2010 in het kader van het FLiPP-project vvtto-scholen verspreid over heel Nederland aangeschreven met het verzoek een korte vragenlijst in te vullen. Er werden op basis van gegevens van het Europees Platform meer dan 250 scholen benaderd die Engels voor kleuters in hun pakket hadden. Meer dan een kwart hiervan (66 scholen) stuurde een ingevulde vragenlijst terug. Hoewel de lage response rate het lastig maakt om vast te stellen hoe representatief de bevindingen zijn, is het totaal aantal deelnemende basisscholen substantieel genoeg om te dienen als verkenning van de inrichting van vvtto-Engels in Nederland.

De vragenlijst bestond uit algemene vragen over de school, de inrichting van het Engelse onderwijs en de Engelse taalvaardigheid van de leerkrachten. Bij de hier gepresenteerde resultaten worden alleen die basisscholen (58 scholen) meegenomen die (a) de vragenlijst volledig hebben ingevuld, en (b) in 2010 nog steeds Engelse les aanbieden vanaf groep 1.

Om te beoordelen of Engelse les in groep 1 effectief is, werden op basis van de enquête 14 scholen geselecteerd waar kleuters vvtto-Engelse les krijgen, en 3 controlescholen waar kleuters geen Engelse les krijgen (zie ook Persson & Prins, 2012; Persson et al., in prep. voor meer details). In totaal werden 188 leerlingen met vvtto-Engelse les op school en 37 leerlingen zonder Engelse les in de kleuterklas getest (gemiddelde leeftijd 4,4 jaar, $SD = 2,7$ maanden, bij aanvang van het onderzoek). Er vond een nulmeting plaats aan het begin van het schooljaar en een posttest aan het einde van groep 1 (na één jaar Engels onderwijs voor de vvtto-kinderen).

Bij alle kinderen werd de receptieve Engelse lexicale en grammaticale ontwikke-

ling onderzocht met behulp van respectievelijk de (a) de Peabody Picture Vocabulary Test (PPVT-4, Dunn & Dunn, 2007) en (b) de Test for Reception of Grammar (TROG-2, Bishop, 2003). Bij deze taken krijgt het kind steeds een Engels woord (PPVT-4) of zin (TROG-2) te horen, waarna de leerling het corresponderende plaatje moet selecteren (uit vier aangeboden plaatjes). De bij deze tests gebruikelijke instapsets en afbreekregels werden gehanteerd. De kinderen werden getest tijdens schooltijd, in een aparte ruimte, door getrainde onderzoeksassistenten.

Wat voor scholen geven vvto-Engels?

Onder de respondenten aan de enquête bevinden zich scholen uit heel Nederland – van Maastricht tot Groningen – maar het merendeel van de vvto-scholen bevindt zich in de Randstad. Schoolgrootte is geen voorspellende factor voor de introductie van vvto-Engels. Zowel relatief kleine basisscholen met een verwachte jaarlijkse leerling-aanwas van drie nieuwe kleuters als schoolverenigingen die jaarlijks ruim 90 nieuwe kleuters verwelkomen, bieden Engels aan. De behaalde scores op de Cito-toets ‘Taal voor Kleuters’ lopen uiteen van het beste (A) tot het zwakste (E) niveau. Op precies de helft van de scholen wordt geen enkele anderstalige leerling verwacht, in de overige gevallen varieert het percentage anderstaligen zeer. Op basis van de beantwoorde enquêtes kunnen we concluderen dat er niet zoiets is als een ‘typische’ vvto-Engels-school.

Wat voor leerkrachten geven vvto-Engels?

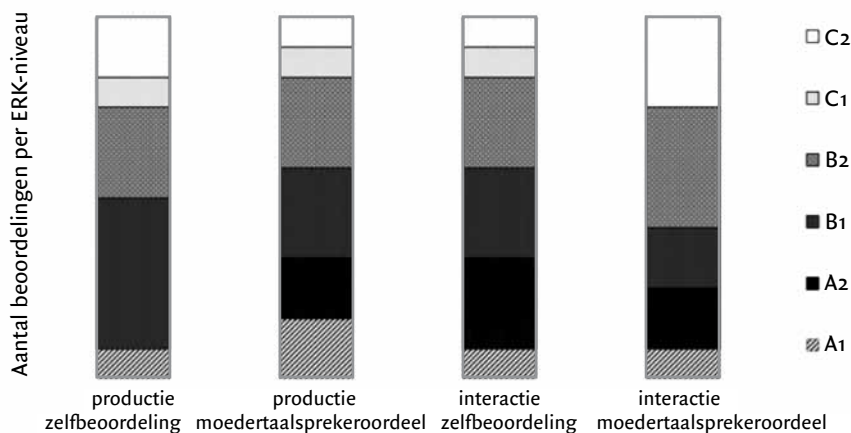
Van de geënuquëerde scholen zijn er negen waar les wordt gegeven door de groepsleerkracht plus een (externe) vakleerkracht. Op

23 scholen verzorgt de groepsleerkracht het Engelse onderwijs; op de overige 26 scholen geeft een vakleerkracht Engels. Uit de enquête blijkt ook dat in totaal op 21 basisscholen een moedertaalspreker van het Engels lesgeeft (allen vakleerkrachten). Hieruit volgt dat er momenteel ook een aantal vakleerkrachten werkzaam zijn voor wie Engels niet de moedertaal is. Voor de meeste niet-moedertaalsprekers van het Engels is Nederlands de eerste taal, de overige twee docenten zijn van Poolse en Filipijnse afkomst. Er zijn grofweg twee stromingen te ontdekken: 1. scholen die aan Nederlandstalige groepsleerkrachten een actieve rol toekennen (in het leerproces) en 2. scholen die Engelstalige vakleerkrachten inschakelen om vvto-Engels te geven. In tegenstelling tot het reguliere eibo-Engels op de basisschool, is het voor vvto-Engels dus niet ongebruikelijk om – net als in het voortgezet onderwijs – een gespecialiseerde vakleerkracht in te schakelen.

Hoe is de Engelse taalvaardigheid van de leerkrachten?

Vvto-Engels wordt gegeven door zowel vak- als groepsleerkrachten, maar het is vooralsnog onduidelijk of er verschil is in effectiviteit. Voor een deel van de hier geënuquëerde Nederlandstalige leerkrachten is in het kader van Project FLiPP de taalvaardigheid bepaald aan de hand van het Europees Referentiekader voor de Talen (ERK). Hierbij werd met name aandacht besteed aan de domeinen *productie* (Engelse spreekvaardigheid), en *interactie* (de vaardigheid om gesprekken te voeren in het Engels), aangezien dit de aspecten van de Engelse taalvaardigheid zijn waar de leerlingen direct mee in aanraking komen, meer dan met de Engelse lees- of luistervaardigheid van de leerkracht.

In eerste instantie werd alle deelnemende leerkrachten gevraagd hun eigen taalvaardig-

Figuur 1. Taalvaardigheid leerkrachten; beoordeling taalvaardigheid vervolgonderzoek ERK-niveau (zelfbeoordeling en moedertaalsprekeroordeel)

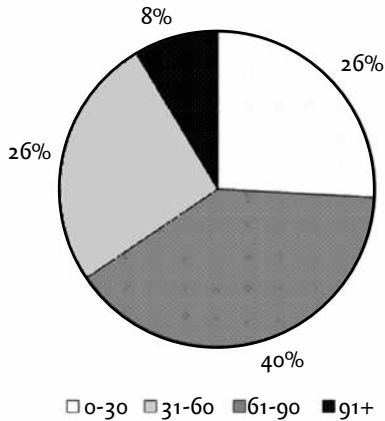
heid te beoordelen. Hiervoor werd gebruik gemaakt van een beschrijvingsschema – voor zowel productie als interactie – met can-do statements voor ieder ERK niveau. Er zijn zes ERK-niveaus, variërend van minimale (A1) tot ver gevorderde vreemde-taalbeheersing (C2). Ter referentie: havo-scholieren worden geacht aan het einde van hun opleiding ruim B1-niveau te beheersen. Voor ieder niveau zijn er corresponderende can-do statements, van ‘can express simple opinions or requirements in a familiar context’ voor beginners, tot ‘can advise on or talk about complex or sensitive issues, understanding colloquial references and dealing confidently with hostile questions’ voor gevorderden. Leerkrachten werden gevraagd aan te geven welke omschrijving het beste hun Engelse taalbeheersing typeerde. Naderhand is voor twaalf van hen door een getrainde moedertaalspreker van het Engels op basis van een interview de spreekvaardigheid op het gebied van productie en interactie verder vastgesteld.

In figuur 1 staan de beoordelingen door de leerkrachten zelf en door de moedertaalspreker Engels: de taalvaardigheid van docenten vroeg-Engels varieert van het allerhoogste (C2) niveau in een enkel geval, tot het aller-

laagste (A1) niveau. Op basis van dit eerste, verkennende onderzoek lijkt het erop dat ongeveer een derde van de door ons geënquêteerde leerkrachten vroeg-Engels niveau B1 niet haalt. Eveneens valt af te lezen dat de leerkrachten hun eigen taalvaardigheid hoger inschatten dan de getrainde moedertaalspreker van het Engels. Kortom, de docenten vto-Engels in dit onderzoek variëren enorm in Engelse spreekvaardigheid, maar zijn zelf relatief positief over hun eigen kunnen. Door het kleine aantal deelnemers is het echter onduidelijk in hoeverre deze resultaten representatief zijn voor andere leerkrachten vto-Engels in Nederland.

Hoeveel tijd wordt aan vroeg-Engels besteed?

Scholen verschillen enorm in de hoeveelheid tijd die wordt besteed aan Engelse les. Vijf van de scholen geven aan meer dan anderhalf uur per week in het Engels met de kleuters bezig te zijn. Voor de overige scholen is in figuur 2 aangegeven hoeveel tijd ze aan Engels besteden. Uit figuur 3 – een close-up van figuur 2 –

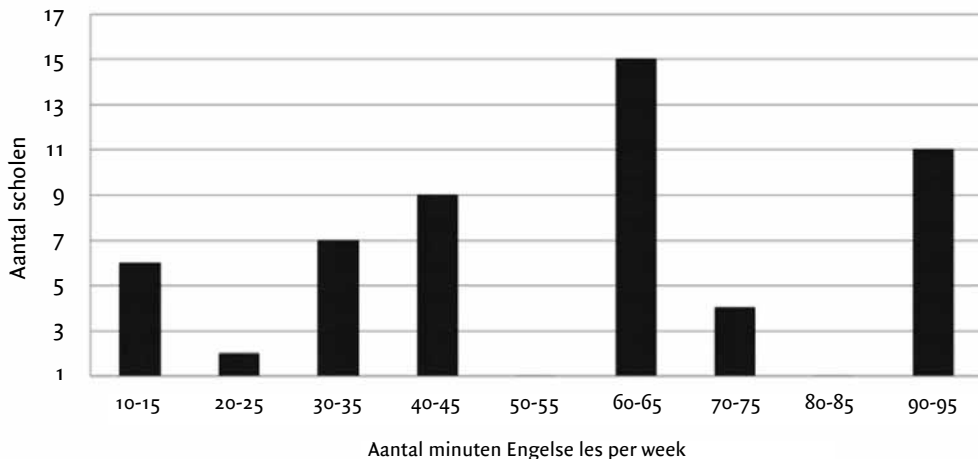

Figuur 2. Scholen per aantal minuten Engels per week

valt af te lezen hoe groot de variatie is tussen de scholen. Op een kwart van de scholen wordt wekelijks minder dan een half uur Engels onderwezen en in twee derde van de scholen wordt minder dan een uur wekelijks les gegeven.

Doordat de vragenlijst ook informeerde naar het aantal minuten Engelse les dat in

de overige groepen op de basisschool wordt gegeven, ontstaat er een beeld van hoe er wordt omgegaan met de investeringen in Engels in de kleuterklas. Op twaalf van de geënquêteerde scholen (21%) bleef het aantal minuten van groep 1 tot groep 8 gelijk, en op zestien scholen (28%) kregen leerlingen aan het eind van de basisschool meer minuten

Figuur 3. Aantal minuten vuto-Engels per week (voor scholen die minder dan 90 minuten per week Engels geven)

Engelse les dan in de kleuterklas. In de meerderheid van de gevallen betreft dit echter scholen die wekelijks minder dan 45 minuten les gaven in groep 1.

Scholen die in het eerste jaar 90 minuten of meer les gaven, laten daarentegen een ander beeld zien: zo daalt van groep 1 tot groep 8 het aantal minuten Engels jaarlijks op zes van de ondervraagde scholen enorm (10%). Op sommige van deze basisscholen neemt de hoeveelheid Engelse les jaarlijks af tot minder dan een derde van de lestijd die men in de kleuterklas voor Engels reserveerde. Op de overige 24 scholen (41%) varieert het aantal minuten les van jaar tot jaar enorm, waarbij in de meerderheid van de gevallen het aantal minuten uiteindelijk in groep 8 minder of gelijk is aan de tijd die in de kleuterklas aan Engels werd besteed. Dit patroon kan mogelijk een gevolg zijn van het feit dat veel scholen pas recent zijn begonnen met het introduceren van vroeg-Engels en dit nog niet volledig hebben ingevoerd in alle leerjaren, en van het ontbreken van een duidelijke doorlopende leerlijn.

Welke lesmethode gebruikt men voor kleuters?

Van de 58 scholen die de vragenlijst invulden gebruikt ongeveer 30% geen lesmetho-

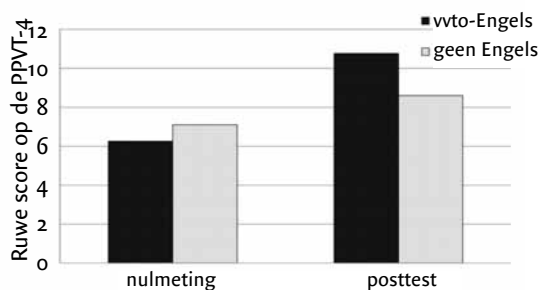
de (17 scholen). Dit is exclusief de handvol scholen die wel één of meerdere methodes gebruiken ter inspiratie, maar niet een complete methode volgen. De meest populaire lesmethodes onder de onderzochte scholen waren *My name is Tom* (12 scholen), *Cookie and Frits* (12 scholen), *Fun English* (10 scholen) en *Oplawaai to Anglist* (7 scholen).¹ Het totaal aantal gebruikte methodes komt op meer dan het onderzochte aantal scholen, doordat sommige basisscholen aangaven meerdere lesmethodes te gebruiken. Het is onduidelijk waarom sommige scholen daarvoor kiezen. Mogelijkerwijs is dit een gevolg van het feit dat buitenlandse methodes niet helemaal toegespitst zijn op de Nederlandse vto-Engels-situatie. Leerkrachten lijken daarom uit meerdere bronnen tegelijk te putten om zo een passend lesprogramma samen te stellen.

Zijn Engelse lessen voor kleuters effectief?

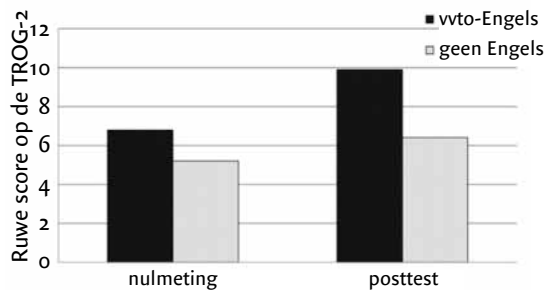
Deze eerste verkenning probeert tevens helder te krijgen of één jaar lang vto-Engels in de kleuterklas een effect heeft op de receptieve Engelstalige taalvaardigheid van leerlingen (zie ook Persson & Prins, 2012; Persson et al. in prep.). Zoals hierboven in de paragraaf 'Methode' aangegeven, werden hiervoor kleuters mét Engelse les en zonder Engelse les

NAAM TEST	MEETMOMENT	ONDERZOEKSGROEP	MEAN (SD)
PPVT-4 ruwe score (woordenschat)	nulmeting	vto engelse les	12,5 (8,2)
		geen engelse les	14,2 (8,6)
	posttest	vto engelse les	21,5 (8,2)
		geen engelse les	17,2 (9,9)
TROG-2 ruwe score (grammatica)	nulmeting	vto engelse les	6,8 (2,7)
		geen engelse les	5,2 (1,2)
	posttest	vto engelse les	9,9 (5,3)
		geen engelse les	6,4 (3,0)

Tabel 1. Behaalde scores op de Engelstalige taken (Persson & Prins 2012, 7)

Figuur 4. Receptieve woordenschat scores

Figuur 5. Receptieve grammatica scores

tweemaal getest. In tabel 1 zijn de scores op de twee taken af te lezen, en in figuur 4 en 5 zijn de scores voor respectievelijk de woordenschat- en grammaticataak weergegeven.

Allereerst worden de scores van de kinderen met vvto-Engels en de kinderen zonder Engelse les vergeleken, vervolgens worden de scores op de twee meetmomenten per groep vergeleken. Tijdens de nulmeting werd er geen significant verschil gevonden tussen de groep mét Engelse les en de kinderen zonder Engels op de PPVT-4 ($F(1,161) = 0,82$, $p > 0,05$) en de TROG-2 ($F(1,161) = 2,28$, $p > 0,05$); dat wil zeggen dat aan het begin van het schooljaar de onderzoeksgroep en controlegroep niet verschillen. Tijdens de posttest (na één jaar Engelse les) verschilden de groep mét vvto-Engels en de controlegroep echter wel significant op zowel de PPVT-4 ($F(1,145) = 4,40$, $p < 0,05$), als de TROG-2 scores ($F(1,145) = 5,04$, $p < 0,05$). Als we de ontwikkeling binnen de groepen bekijken tussen de twee meetmomenten, valt op dat de groep zonder Engelse les in één jaar tijd niet significant beter scoort op de PPVT-4 ($F(1,15) = 1,73$, $p > 0,05$) noch de TROG-2 ($F(1,15) = 0,49$, $p > 0,05$). De vvto-Engels kinderen daarentegen scoorden significant beter op de posttest dan tijdens de nulmeting bij zowel de PPVT-4 ($F(1, 291) = 80,82$, $p < 0,001$) en TROG-2 ($F(1, 291) = 39,50$, $p < 0,001$). Anders

gezegd: in één jaar tijd is er geen verandering in de Engelse taalvaardigheid van de controlegroep, maar de scores van de groep mét Engelse les worden significant hoger.

Samenvattend kan worden gesteld dat na één jaar onderwijs de vvto-Engels-leerlingen significant hoger scoorden op zowel de woordenschat- en grammaticataak dan de leerlingen zonder Engelse les. Tegelijkertijd scoorden de vvto-Engels-leerlingen (in tegenstelling tot de kinderen zonder Engelse les) op allebei de taken aan het einde van groep 1 significant beter dan aan het begin van groep 1 (Persson & Prins, 2012; Persson et al., in prep.).

Conclusie en vooruitblik

Uit deze voorlopige verkenning van vvto in Nederland blijkt dat er niet zoiets is als een typische vvto-Engelse les of school. Basisscholen door heel Nederland verschillen – zelfs in dit kleinschalige onderzoek – sterk in de door hen gebruikte lesmethodes, het aantal minuten dat ze aan Engels besteden, taalvaardigheid van de docent, het inzetten van vak- of groepsleerkrachten, en type school. Er is echter een gebrek aan concreet onderzoek naar de effectiviteit van de zojuist genoemde factoren, en uit vervolgonderzoek zal moeten blijken wat de respectievelijke

bijdrage is van bijvoorbeeld de hoeveelheid lestijd en taalvaardigheid van de docent op de Engelse taalvaardigheid van kleuters.

Het FLiPP-onderzoek van Rijksuniversiteit Groningen en Universiteit Utrecht inventariseert waar vroeg vreemdetalenonderwijs minimaal aan moet voldoen, en welke rol de bovengenoemde factoren spelen. De ontwikkeling van de hierboven beschreven kinderen wordt daarvoor langdurig gevolgd, en alle kleuters zullen na twee jaar Engelse les opnieuw worden getest. De resultaten na het eerste jaar lijken te suggereren dat met name de taalvaardigheid van de leerkracht een belangrijke rol speelt – meer nog dan de hoeveelheid minuten Engelse les per week (Persson & Prins, 2012). Het is echter mogelijk dat het effect dat deze factoren hebben op de Engelse taalvaardigheid van kleuters verandert naarmate de kinderen ouder en taalvaardiger worden. Meer onderzoek is nodig om duidelijkheid te scheppen van betrekking tot de minimaal vereiste kwalificaties van de leerkracht en benodigde hoeveelheid Engelse les om kleuters succesvol Engels te leren, zodat in de toekomst hopelijk alle betrokken partijen met die kennis hun voordeel kunnen doen.

NOOT

1. My name is Tom wordt uitgegeven door Jongbloed, *Cookie and Friends* door Oxford University Press, *Fun English* door Pearson en *Playway to English* door Cambridge University Press.

LITERATUUR

Bishop, D. V. M. (2003). *Test for Reception of Grammar, Version 2 (TROG-2)*. London: The Psychological Corporation.

Blondin, CH., Candelier, M., Edelenbos, P., Johnstone, R., Kubanek-German, A., Taeschner, T. (1998). *Foreign languages in primary and pre-school education: contexts and outcomes*. London: CILT.

Deelder, E. & Maljers, A. (2007) Vroeg vreemdetalenonderwijs in Nederland en Europa: jong geleerd is oud gedaan. In K. Philipsen, E. Deelder, & M. Bodde-Alderlieste (Red.) *Early English: a good start*. Den Haag: Europees Platform.

Dunn, L. M. & Dunn, D. M. (2007). *Peabody Picture Vocabulary Test. Fourth Edition*. Minneapolis, MN: Pearson.

Nationaal Expertisecentrum Leerplanontwikkeling. (2009). *De niveaubeschrijvingen*. Verkregen via <<http://www.erk.nl/docent/niveaubeschrijvingen/>>.

Onderwijsraad. (2008). *Vreemde talen in het onderwijs*. Den Haag: Onderwijsraad.

Persson, L. & Prins, T. (2012). Learning English inside and outside of the classroom. In N. De Jong, K. Juffermans, M. Keijzer & L. Rasier (Red.), *Papers of the Anéla 2012 Applied Linguistics Conference (3–12)*. Delft: Eburon.

Persson, L., Prins, T, Bot, K. de & Unsworth, S. (in prep.). Early English in the Netherlands: the effects of type, quantity and quality of the input on foreign language learning.

Project FLiPP. (2009). *The Foreign Languages in Primary school Project*. Verkregen via <<http://www.project-flipp.com>>.

Thijs, A., Tuin, D. & Trimbos, B. (2011). *Engels in het basisonderwijs: verkenning van de stand van zaken*. Enschede: SLO.

LIV PERSSON is als promovenda verbonden aan het Utrecht Institute of Linguistics OTS, en projectmedewerker bij Project FLiPP <www.project-flipp.com> waar ze onderzoek doet naar vroeg vreemdetalenonderwijs. Ze is met name geïnteresseerd in hoe de hoeveelheid lestijd en de taalvaardigheid van de leerkracht de taalontwikkeling van kinderen beïnvloedt. E-mail: <l.persson@uu.nl>.